

У сучасному світі всі сфери життєдіяльності людей пронизані протиріччями, які створюють основу для різного роду конфліктних ситуацій. Їх кількість неухильно зростає в умовах перманентної кризи, в якому знаходиться суспільство. Конфлікти і конфліктні ситуації в системі освіти багато в чому обумовлені авторитарною системою управління педагогічним процесом. Відбуваються економічні і соціальні перетворення змінюють зміст і функції освіти. Навчальний заклад (академія, університет, школа та т.п.), будучи соціальним інститутом, відчуває прямий вплив загострення протиріч у суспільстві. Оскільки в ній перетинаються навчальна, трудова і сімейна діяльність людей, у конфлікти залучено учасників різного статусу і віку. Навіть не будучи учасниками конфлікту, учні можуть відчути його негативні наслідки і засвоїти негативні стереотипи поведінки. Перед сучасним педагогом постає завдання конструктивної роботи щодо попередження та вирішення конфліктів, які становлять небезпеку для нормального функціонування навчально-виховного процесу. Основними ознаками конфлікту як психологічного феномену є: 1) наявність протиріччя (реального чи уявного, вигаданого), що оцінюється як непереборне і набуває відкритої, демонстративної форми. Таке протиріччя може виникнути власне як функція ситуації, так і бути результатом «зусиль» учасників, їхніх вчинків, поведінки, ставлення один до одного; 2) зміна характеру спілкування в напрямі конфронтації, негативної спрямованості мінімум однієї, а частіше – обох сторін. Відчуваючи взаємну неприязнь і небажання спілкуватись, учасники конфлікту вимушені це робити (через наявність відносин службової залежності чи підпорядкованості, для «збереження» сім'ї тощо), що стимулює ескалацію конфлікту; 3) активність сторін, прагнення до перемоги будь-що, поступове розширення арсеналу використовуваних засобів – осуд, залякування-шантаж, погрози, фізичний вплив та ін.; 4) підвищений емоційний фон, загострення негативних емоцій аж до їх повної безконтрольності. Конфлікти в учбовій діяльності студентів виникають під час педагогічного спілкування, що являє собою систему соціально-психологічної взаємодії. У зв'язку з цим можна виділити наступні види спілкування: 1) спілкування педагога з окремими студентами; 2) спілкування педагога через окремих студентів з колективом у цілому; 3) спілкування з колективом у цілому; 4) спілкування педагога через колектив з окремими студентами. Причому ці види спілкування знаходяться в постійній взаємодії, перетинаються, взаємопроникнення і т. п. У педагогічній діяльності колективність спілкування - це найважливіша закономірність педагогічного спілкування. Дослідження з проблеми спілкування показують, що в процесі педагогічного спілкування відбувається взаємовираження педагога і студентів, що впливає на самопочуття викладача і аудиторії. Це взаємовираження виникає на основі емоційної спільності переживань педагога та студентів, зміцнює її, виступаючи одночасно як результат емоційної спільності. Цей ефект впливає на педагогічне спілкування, на рівень пізнавальної діяльності юнаків і т. п. Виникає педагогічне співпереживання. Викладач виступає як активатор співпереживання і заражає студентів проблемою, спільним пошуком, причому співпереживання, викликане ним в юнаків, у свою чергу, впливає на самого педагога. Процес навчання охоплює не тільки дидактичний, пов'язаний із засвоєнням знань, компонент, а й соціально-психологічний, що відтворює характер взаємин у студентській групі, соціально- психологічну групову атмосферу, рівень розуміння в системі "педагог - студент" та ін. Соціально- психологічний компонент навчальної діяльності студентів утворюють такі складові: проблеми адаптації студентів до умов навчання у вузі; особливості створення позитивного соціально- психологічного клімату в студентській групі; особливості налагодження стосунків студентів із викладачами; соціально-психологічні бар'єри студентів, зумовлені навчанням; типи спілкування і діяльності на рівні "педагог - студент", "педагог - студентська аудиторія"; проблеми взаєморозуміння викладача і студентів; етнопсихологічні особливості спілкування в процесі навчання та взаємодії;

проблеми міжособистісних конфліктів; особливості вияву десоціалізуючих впливів на молоду людину. Дія цих чинників зумовлює конкретні особливості соціалізації студентства. У цьому контексті особливо значущою є проблема адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вузі, зумовлена недостатньою орієнтацією вчорашнього школяра в соціально-психологічному просторі нового для нього соціального інституту. Проблема першокурсників полягає не тільки в тому, щоб сприйняти і зрозуміти нову для них систему, а й у тому, щоб прийняти її на емоційно-особистісному рівні, знайти в ній особистісні сенси. Актуалізація потенційної загрози, яку породжує неадаптивність до нових умов життєдіяльності, може виявитися у відсутності орієнтації в соціально-психологічному просторі навчального закладу, що зумовлює певну ізольованість, негативно позначається на самооцінці особистості, на процесі міжособистісного спілкування в групі тощо. Усе це нерідко провокує втрату інтересу до навчання, здобуття вищої освіти, призводить до виникнення конфліктів.

Гончарова М.Л. Психологічна характеристика конфліктів в учбовій діяльності студентів / М.Л. Гончарова // Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (20-24 квітня 2015 р.). СНАУ, 2015. - С . 307.